

УДК 159.95

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8\(50\)-810-824](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-810-824)

Гордієнко Арсеній Валерійович аспірант кафедри психології та педагогіки, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Сковороди 2, м. Київ, тел.: (044) 425-31-24, <https://orcid.org/0000-0002-2703-9031>

ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розглядаються особливості продуктивної діяльності студентів в умовах онлайн-навчання, наводяться результати емпіричного дослідження, пояснюються детермінанти продуктивної діяльності та окреслюється феноменологія активності студентів в освітньому онлайн-процесі (продуктивні стратегії діяльності, контрпродуктивні стратегії поведінки, подієвість, комунікативні обгортки освітнього процесу в кіберпросторі).

Основу продуктивної діяльності та творчих досягнень студентів становлять когнітивні детермінанти (метакогнітивні стратегії, базові когнітивні інструменти, інсайтність), мотиваційно-особистісні детермінанти (концепція особистісної неповторності, біографічна та діяльнісна рефлексія), соціально-психологічні детермінанти (базова модель стосунків та комунікативний світ).

Найкращі практики для онлайн-викладання та залучення студентів: методології активного навчання, орієнтовані на студента, загальний збагачений досвід навчання, групові проекти, оцінювання за допомогою різноманітних методів, залучений викладач, часте спілкування та персоналізація спілкування.

Під час планування онлайн-курсів викладачам важливо враховувати очікування та особливі потреби своїх студентів. Викладачі повинні створити середовище, яке сприяє взаємодії, співпраці та творчій продуктивній поведінці. Студенти більш продуктивні та задоволені, якщо їх оцінювати різноманітними методами. Соціальна взаємодія, в тому числі викладач-студент і студент-студент, визначена як ключова корисна стратегія онлайн-навчання. Важливим компонентом онлайн-навчання є те, що викладачі забезпечують безперервне та змістовне персоналізоване спілкування та дають студентам реальну основу для їх продуктивної діяльності. Залучення викладача сприяє залученню студентів до продуктивної діяльності. Застосування цих передових практик допоможе гарантувати, що студенти залишатимуться в онлайн залученими та матимуть позитивний натхненний досвід для майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: онлайн-навчання, проблемне користування Інтернетом (PIU), продуктивна діяльність, кіберпростір, освітній кіберпростір, персональний кіберпростір, подія в кіберпросторі, подієвість, комунікативні оболонки освітнього процесу в кіберпросторі, детермінанти продуктивної діяльності, кращі практики для навчання онлайн.

Gordienko Arseny Valeriyovich graduate student of the Department of Psychology and Pedagogy, National University of Kyiv-Mohyla Academy, Skovorody 2, Kyiv, tel.: (044) 425-31-24, <https://orcid.org/0000-0002-2703-9031>

DETERMINANTS OF PRODUCTIVE ACTIVITY OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF ONLINE LEARNING

Abstract. The article examines the peculiarities of the productive activity of students in the conditions of online learning, presents the results of an empirical study, analyzes the determinants of productive activity and outlines the phenomenology of student activity in the online educational process (productive strategies of activity, counterproductive strategies of behavior, eventuality, communicative envelopes of the educational process in cyberspace).

The basis of students' productive activity and creative achievements are cognitive determinants (metacognitive strategies, basic cognitive tools, insightfulness), motivational and personal determinants (concept of personal uniqueness, biographical and activity reflection), social-psychological determinants (basic model of relationships and the communicative world).

The best practices for online teaching and for student engagement: active learning student-centered methodologies, overall enriched learning experience, group projects, assessment by varied techniques, engaged online lector, frequent communications and personalization of communication. It's important for lectors to consider the expectations and specific needs of their students while planning online courses. Lectors need to construct an environment that promotes engagement, collaboration, and creative productive behavior. Students more productive and satisfied when assessed by a variety of methods. Social interaction including lector-student and student-to-student identified as key beneficial strategy for online learning. A critical component of online learning experiences is for lectors to provide ongoing and meaningful personalized communication and to give students a real-world grounding for their productive activity. Lector engagement facilitates student engagement in productive activity.

Incorporating these best practices will help ensure that students stay online engaged and have a positive inspired experience for future professional activity.

Keywords: online learning, problematic use of the Internet (PIU), productive activity, cyberspace, educational cyberspace, personal cyberspace, event in cyberspace, eventuality, communicative envelopes of the educational process in cyberspace, the determinants of productive activity, the best practices for online teaching.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження продуктивної діяльності студентів в умовах онлайн навчання обумовлена домінуванням цього варіанту навчання у складних реаліях пандемії та драматичних обставинах воєнного стану. Однак не тільки цими обставинами. Глобальна мережа бурхливо розвивається і пропонує все більше інформаційних та комунікативних технологій для діяльності і спілкування, тож важливо дослідити і зрозуміти закономірності, соціальні та психологічні наслідки, які супроводжують цей процес.

Онлайн навчання має свої привабливі сторони в очах багатьох учасників освітніх процесів, і негативно оцінюється їх опонентами, які стверджують, що онлайн навчання є мало ефективним, що студенти не в змозі здобути необхідного практичного досвіду, не можуть розвивати соціальні навички та досягти соціальної компетентності, втрачають почуття приналежності до спільноти. Проблема виглядає також суперечливою в полі наукових досліджень. Важливо визначити, чи дозволяє онлайн навчання створити умови для творчої і продуктивної діяльності студентів та як впливає онлайн життя на сучасних викладачів і студентів, які його наслідки має розуміти і враховувати суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічні особливості соціальної поведінки та діяльності в інтернет-просторі викликали інтерес дослідників і проаналізовані в роботах [1,2,3,4,5]. В розвідках окреслені психологічні проблеми швидкого розповсюдження технологій [4,5], розглядаються особливості кіберсоціалізації [6], позитивні та негативні наслідки спілкування в соціальних мережах [6,7], проблеми залежностей [8,9], зміни в поведінці і світосприйнятті молодих людей [8,9], різні моделі поведінки в інтернет-мережі [10,11]. Однак процесам продуктивної успішної та творчої діяльності в глобальній мережі значно менше уваги.

Вивчаючи користування інформаційними та комунікативними технологіями дослідники дійшли висновків, що використання технологій може згубно впливати на діяльність користувачів, особливо її когнітивні аспекти [4,5]. В дослідженнях зафіксовані такі явища як розвиток різних видів залежності [8,9], соціальна ізоляція, агресія, залежності тощо [11,12,13]. Дослідниками окреслена гіпотеза, що активне використання технологій зумовлює суттєві трансформації психічної діяльності людей [12,13,14,15,16,17,18,19,20]. Для охоплення таких трансформацій визначено термін проблемного використання технологій (**problematic internet use (PIU)**). В якості ознак проблемного використання технологій (problematic internet use (PIU)) визначені наступні характеристики: зміни психічної діяльності, порушення концентрації уваги, зниження продуктивності пам'яті, зменшення можливостей творчого мислення, нав'язливий характер активності, компульсивна навігація по мережі, постійна

складна для контролю мотивація до роботи з комп'ютером та іншими гаджетами, патологічна прихильність до азартних ігор, онлайн-аукціонів, електронних покупок, мережеских ігор [12,13,14,15,16,17,18,19,20]. Отримані дані свідчать, що у користувачів технологій в інтернет-просторі формується прагнення до постійного користування інтернетом, неможливість обходитися без інтернету та гострі конфлікти з соціальним оточенням на цій основі. Користувачі демонструють патерни асоціальної поведінки, можуть знущатися над людьми, поширювати неправду та негативну інформацію про інших людей. У багатьох користувачів звичною стає соціальна ізоляція, заміна реального спілкування переважно віртуальним, хворобливе листування та коментування повідомлень.

Дослідження проблемного використання технологій значно переважають, а процесам продуктивної діяльності приділяється незначна увага. Однак в умовах онлайн навчання саме проблема продуктивної та творчої діяльності є теоретично важливою і практично актуальною.

Проблема нашого дослідження полягає у вивченні продуктивної діяльності студентів, її детермінант та критеріїв в умовах онлайн навчання.

Мета статті полягає у висвітленні закономірностей продуктивної діяльності студентів в умовах онлайн навчання, отриманих у проведеному емпіричному дослідженні.

Виклад основного матеріалу. Для охоплення нового змістовного різноманітного досвіду діяльності в просторі Інтернету та онлайн мереж, доцільним є концепт кіберпростору. Онлайн навчання відбувається в кіберпросторі.

Під кіберпростором ми розуміємо соціально-психологічне, інформаційно наповнене середовище, сформоване з використанням учасниками спілкування та діяльності інтернет-технологій. В кіберпросторі формується багатовимірний реальність соціальних та психологічних феноменів. Психологічні особливості кіберпростору стрімко розвиваються, трансформуються та визначають динамічні та суттєві зміни суспільного життя та освітніх процесів.

Для дослідження продуктивної діяльності студентів корисно розрізняти освітній та особистий кіберпростір.

Освітній кіберпростір або онлайн простір створюється інституційно в навчальному закладі. В освітньому кіберпросторі, діяльність студентів організована інституційно, спрямовується викладачами, є соціально ґрунтовно унормованою. Навчаючись студенти перебувають в освітньому онлайн просторі, який містить локальні освітні кіберпростори, в яких діють викладачі і студенти, та узгоджено користуються різноманітними наданими їм сервісами та застосунками. В освітньому кіберпросторі студенти та викладачі використовують комп'ютери та гаджети, взаємодіють між собою, налаштовують застосунки для слухання лекцій, використовують корпоративну електронну пошту тощо.

Студенти, використовуючи технології та застосунки самотійно, формують також свій **особистий кіберпростір**, особистий світ, в якому вони діють, спілкуються, отримують інформацію, творчо розвивають свій життєвий досвід. В особистому кіберпросторі, студенти відвідують улюблені сайти, створюють сторінки в різних соціальних мережах, спілкуються.

Особистий кіберпростір студенти створюють власноруч. Дієвими чинниками цього творення виступають їхні потреби, особисті цілі, творчі задуми, наміри, інтенції, емоції та почуття. Особистий кіберпростір детермінований нормами субкультури, з якою студент себе ототожнює, цінності якої він поділяє. Особистий кіберпростір — це авторський соціальний та психологічний світ, що у своїх вимірах презентує особистість автора, особливості його взаємодії з реальністю.

Життєвий та професійний досвід студентів розвивається в освітніх просторах навчальних закладів, які формуються інституційно, соціально та нормативно визначені та впорядковані; це діяльнісні змістовні простори, суттєві чинники соціалізації.

Варто зазначити, що досвід навчання, спілкування та соціальної взаємодії, що формується в освітньому та особистому кіберпросторах мають свої окремі закономірності і відрізняються впливом на особистість у порівнянні із досвідом реальної («живої») діяльності та реального («живого») спілкування, що донедавна був всезагальним та вседетермінуючим. В кожному із цих просторів (глобальної мережі, освітньому та особистому кіберпросторі, в просторі реального живого спілкування та діяльності) діють особливі чинники та в сучасних умовах для особистого розвитку та діяльності в них постійно додаються можливості. Таке «додавання умов» охоплює в першу чергу онлайн навчання в освітньому просторі. Як наслідок формується та розвивається новий досвід пізнання, діяльності, спілкування та соціальної взаємодії, виникають зміни в соціальній поведінці учасників окресленого процесу. Складовою цих процесів є продуктивна діяльність студентів

Продуктивна діяльність є цілеспрямованою (веде до визначеної мети), реалізується за допомогою усвідомлених способів виконання (перш за все інтелектуальної діяльності, її дій та прийомів), поєднується із формуванням вмінь і навичок самоконтролю та самотійної корекції процесу діяльності, виступає як синтез видів діяльності, що зумовлюють успішність та компетентність особистості в широкому колі соціальних та діяльнісних ситуацій, проявляється *високою результативністю, стабільністю, оригінальністю, смисловою визначеністю та наповненістю*.

Особливості продуктивної діяльності студентів вивчені в проведеному нами емпіричному дослідженні. Дослідження полягає у вивченні закономірностей продуктивної діяльності студентів в умовах онлайн навчання. при

вирішенні різноманітних навчальних завдань, а також аналізі активності студентів в освітньому та особистому кіберпросторах.

Аналіз результатів дослідження. Дослідження охоплює період з 2019 по 2024 роки. Вибірка складала 197 осіб (студенти одного з провідних столичних університетів, різних напрямів підготовки). Дослідження проведено в декілька етапів та охопило особливості онлайн навчання і відповідні групи студентів.

Студенти, які навчалися в реальному («живому») освітньому процесі (2019-2020).

Студенти, які втратили в епоху пандемії доступ до «живого» навчання, тож їхнє навчання після періоду «живого» навчання відбувалося онлайн (2019-2023).

Студенти, які майже повністю (за невеликими часовими проміжками) пройшли цикл підготовки бакалаврату онлайн в умовах пандемії та воєнного стану (2020-2024).

Студенти, які отримали можливість навчатися в реальному («живому») освітньому процесі у поєднанні із окремими доцільними суттєвими доповненнями онлайн навчання (2022-2024).

Вивчення продуктивної діяльності студентів в умовах навчання онлайн. Залучені в дослідження студенти в процесі окремих курсів отримували завдання високого рівня складності різного змісту (тести, психологічні задачі, аналіз відео матеріалів, малюнки з метою візуалізації концептів, метафоричні описи, творчі індивідуальні та групові проекти). Завдання були проблемного характеру. Для їх вирішення потрібно було використовувати кожен раз інші когнітивні інструменти. Студенти не отримували визначених чітких критеріїв виконання, їх мотивували залучитися у пошук рішень, продемонструвати творчий підхід та намагатися знайти завершене рішення, яке вони вважатимуть авторським та оптимальним.

Вивчення активності та змісту діяльності студентів в глобальній мережі і в особистому кіберпросторі. Студентів просили вказати в спеціальному опитувальнику, які види діяльності вони здійснюють, кількість часу щоденного перебування онлайн, які позитивні сторони та негативні сторони має їхня діяльність та які події (конкретні зміни в житті) відбулися з ними в глобальній мережі та особистому кіберпросторі.

Вивчення особистісних рис учасників дослідження. В дослідженні були отримані показники, які стосувалися наступних особливостей: мотиви навчання, професійні плани, особливості професійного самовизначення та професійного майбутнього, комунікативні навички, самоефективність, особливості самопрезентації в соціальних мережах, особистісні риси відповідно моделі Великої п'ятірки, особиста креативність (допитливість, уява, складність, схильність до ризику), метакогнітивні стратегії, біографічна рефлексія.

Студентів отримували зворотний зв'язок (оцінки та коментарі до виконаних завдань) та у відповідь вони оцінювали якість отриманого зворотного зв'язку: значущість, відповідність до дійсності, пережите емоційне хвилювання. У фіналі всього циклу дослідження учасники визначили своє бажання взяти участь у подальшому дослідженні та програмі розвитку особистої продуктивності.

Показниками продуктивної діяльності виступили завершеність та цілісність рішення, кількість творчих рішень, дотримання термінів виконання, інтегративно орієнтовані завдання у фіналі курсу (рефлексія, смислова визначеність всього циклу виконаної діяльності, бажання продовжувати участь у дослідженні)

В результаті аналізу всієї сукупності отриманих даних було визначено групи студентів з різною продуктивністю (за кількістю творчих рішень) та порівняти найбільш відмінні між собою групи продуктивних і непродуктивних студентів по таких вимірах: рівень та кількість виконання завдань, комунікативні навички, особистісні риси, самоефективність, особливості самопрезентації, метакогніції, біографічна рефлексія.

Реалізований якісний підхід до аналізу результатів дозволив виявити наступні тенденції.

Продуктивні студенти (з високим показником творчих рішень) якісно та творчо виконали завдання, були залученими в діяльність, рефлексивними, ефективними у визначенні змісту та цінності діяльності, активними та доброзичливими в спілкуванні. Студенти цієї групи відзначалися відкритістю до досвіду, добросовісністю, високо оцінили завдання, їх новизну, складність та корисність. Студенти прагнули повноцінного зворотного зв'язку, діяли творчо і зацікавлено, щоб досягти цього у фіналі дослідження, виявили бажання взяти участь у подальшому дослідженні та програмі розвитку особистої продуктивності.

Непродуктивні студенти (з низьким показником творчих рішень) не змогли виконати завдання або виконували їх частково, критикували зміст завдань, оцінювали їх як нецікаві, незрозумілі, віддалені від їх інтересів та позбавлені сенсу. В процесі навчання відзначалися конфліктністю, маніпулятивними стратегіями спілкування, самовпевненістю та егоцентричним баченням діяльності та своїх рішень, що поєднувалось із прагненням високих фінальних оцінок в курсі, не цікавились зворотнім зв'язком, показово уникали зворотного зв'язку. Студенти зволікали із виконанням, проявляли роздратування відсутністю чітких інструкцій щодо виконання, намагалися отримати допомогу та вказівки від викладача, навіть отримавши детальні пояснення та допомогу, часто не могли якісно завершити свою роботу.

Продуктивні студенти, які якісно та творчо вирішувати проблемні навчальні завдання, з високим показником творчих рішень, склали в різних групах від 10 до 60 %.

Продуктивні студенти продемонстрували креативні рішення при вирішенні всіх завдань: тестуванні, створенні візуалізацій, складанні проєктивних оповідань, продумуванні метафор, у творчих та групових проєктах. Продуктивні студенти презентували змістовні структуровані візуалізації, проникливі розгорнуті метафоричні описи, генерували оригінальні ідеї при вирішенні психологічних ситуацій, відзначалися інсайтністю та творчими рішеннями в авторських і групових проєктах, вагогим вкладом у групові проєкти, цілісною оцінкою своєї діяльності в процесі дослідження.

Найбільш продуктивні студенти виступали лідерами групових проєктів, в яких проявляли здатність до цілеспрямованого пошуку якісних рішень, цілісного охоплення проблеми, до творчої імпровізації при виникненні ускладнень, здатність до емпатії та співробітництва. В стосунку до діяльності групи вони були «на крок попереду». В цілому ці студенти проявляли себе більш доброзичливими у спілкуванні з учасниками групових проєктів, у спілкуванні з викладачем, демонстрували стиль співробітництва та підтримки також у взаємодії з іншими проєктними командами.

Продуктивні студенти проявили здатність побудувати змістовний професійно орієнтований особистий кіберпростір, діяти з орієнтацією на професійне саморозкриття, оволодіння новими знаннями та навичками. В інтернет просторі їхня діяльність була спрямована на діяльнісну самопрезентацію та апробацію різноманітних діяльнісних проєктів, проєктів професійно орієнтованого навчання, особистісний розвиток, однак вони уникали активного саморозкриття.

В особистому кіберпросторі студенти з низькою продуктивністю були готові до більш активного саморозкриття, особистий простір у них був вибудований хаотично як подієва мозаїка. Окремі студенти цієї групи взагалі уникали особистісного саморозкриття.

Показово, що окремі студенти, які виявили розуміння своїх труднощів у виконанні завдань, намагалися їх активно подолати. Частина студентів при цьому обирали соціально нормативні стратегії (зрозуміти, виконати завдання знову та досягти більш якісного виконання), інші використовували контрпродуктивні стратегії (порушення норм доброчесності, використання робіт інших студентів, маніпулювання існуючими та неіснуючими перешкодами у виконанні діяльності, зокрема постійні скарги на погане самопочуття).

Умови залученості студентів в онлайн навчання та ключові стратегії, викладача, що стимулюють продуктивну діяльність студентів.

Досвід проведеної дослідницької роботи засвідчив важливість таких стратегій, які сприяють продуктивній діяльності студентів в умовах онлайн навчання:

Організаційні умови (забезпечення чіткої орієнтації студентів в навчальному процесі, продуманість змісту та логіки курсу, обумовленість

завдань змістом та метою курсу, наповненість різноманітними завданнями творчого характеру, зокрема груповими та авторськими творчими проектами).

Освітній та професійний досвід викладача.

Якісний та динамічний вступ до курсу (грунтовне опрацювання тематичного змісту та структури курсу на самому початку, основні завдання, часові рамки визначених видів діяльності), що передбачає можливість для студентів висловити свої очікування, тривоги та сподівання, повідомити про свої потреби та проблеми.

Для мотивування студентів має визначальне значення вступ, детальність та диференційованість організаційного підходу до вивчення курсу онлайн. Добре організований, ґрунтовно тематично продуманий курс в онлайн за змістом, з часовими опорними точками, з визначеними проміжними та фінальними завданнями, критеріями оцінюваннями, з тонким налаштуванням на індивідуальні потреби студентів, їхні стилі та когнітивні інструменти, якими вони володіють, викликатиме продуктивну діяльність студентів, буде успішним

Визначальні стратегії продуктивної діяльності студентів.

Студенти досягають рівня продуктивної діяльності за умови творчих інноваційних завдань, в яких передбачена активна діяльність та орієнтація на потреби студентів, використання ними різноманітного когнітивного інструментарію. Перш за все це авторські творчі та групові проекти.

Матеріал занять засвоюється студентами краще в інтерактивних форматах завдань: робота в парах, відеопрезентації з обговореннями та коментарями, консилиуми, групові проекти, які моделюють ситуації професійного змісту.

При оцінюванні студентів необхідно планувати різні способи оцінювання (тести різного рівня складності, письмові завдання, завдання інтегративного характеру, мікродослідження).

При презентації творчих завдань звично зазначається, що завдання не мають правильних чи неправильних відповідей; важливо виразити рівень свого контакту із завданням, розібратися в завданні, сформулювати свій підхід, своє бачення, відобразити свої роздуми. Тим не менш, виконуючи творчі завдання, студенти намагаються сформулювати план дій, вони орієнтовані на викладача, хочуть зрозуміти, що саме він шукає у їхніх роботах. Одним студентам імпонують завдання з «простими» оцінками та чіткі алгоритми виконання. Продуктивні студенти є незалежні від цього, вони цінують можливість заглибитися у завдання, намагаються пережити проблему і саморефлексія дає їм необхідні відповіді. Продуктивні студенти, як правило, не вимагають чітких орієнтирів виконання, вони цікавляться завданням, його новизною і швидко залучаються в роботу. Студенти з низьким рівнем продуктивності не мають навичок заглиблення в діяльність та здатності до

самостійного смислового наповнення своєї діяльності. Для них необхідними є завдання з чіткими критеріями виконання, які направляють їхню діяльність, потрібна певна критеріальна схема, за допомогою якої вони орієнтуються. Продуктивні студенти не мають потреби в такій детальній схемі, вони визначають та реалізують її самостійно (інсайтними чином), для них головне втілити у рішення свій підхід. Продуктивні студенти вважають свої роботи завершеними і вартими високої оцінки, коли вони здійснюють свої творчі задуми, тож пропонувані їм схеми оцінювання вони не вважають важливими і вже на початку завдання часто повідомляють викладачеві, що мають намір діяти за власним задумом. Студенти, які є менш продуктивними, відчувають себе впевненими, коли орієнтуються на критеріальну схему, коли вони мають можливість виконати роботу крок за кроком.

Визначені умови сприяють залученості студентів, якості виконання завдань і збагачують їх досвід навчання. При взаємодії з викладачами студенти цінують доступність комунікації з викладачем, частоту спілкування, своєчасний відгук на проблеми і питання студентів. При загальному позитивному підході до спілкування та доброзичливості викладача цінують перш за все *персоналізоване спілкування, персоналізоване оцінювання і персоналізований зворотній зв'язок.*

За даними дослідження більшість студентів, навіть молодших курсів, мають різноманітний власний досвід діяльності онлайн (глобально мережевий, досвід соціальних мереж, навчання, професійних ініціатив), тож відповідно слід планувати самопрезентаційні активності на початку курсу та самопрезентаційні фінальні проекти, які студенти виконують на основі власного досвіду. Такі завдання оцінюються студентами як найкращі продуктивні моменти онлайн навчання.

Окремим видом роботи є групові проекти, які з досвіду дослідження, максимально стимулюють студентів до продуктивної діяльності, дають їм важливі по-справжньому яскраві враження та досвід взаємодії.

Таким чином, у викладачів є дієві інструменти для онлайн навчання, створення атмосфери творчої продуктивної діяльності.

Продуктивна змістовна діяльність викладача сприяє продуктивній діяльності студентів.

В дослідженні зафіксовані феномени, які визначені на основі спостережень, а також опису студентами своєї діяльності.

Феномен івентуальності.

Івентуальність (подієвість, тобто наповненість подіями) є однією із характерних особливостей як онлайн навчання, так і особистого кіберпростору студентів. Студенти вважають, що кіберпростір характеризується масштабною подієвістю: в ньому відбувається «дуже багато подій». Така властивість

притаманна всім просторам їхнього перебування: освітньому простору в цілому, особистому, а також різним локальним інтернет-просторам.

Феномен багат шарових комунікативних обгортки онлайн навчання.

В умовах онлайн учасників навчання набагато більше: лекції переглядають, оцінюють, коментують всі, кого студенти бажають долучити до цього процесу, це закономірне та інтенсивне спілкування з великою кількістю учасників. При цьому відбувається активне оцінювання викладача, має місце інтенсивний комунікативний супровід (репліки, реакції, а також більш ґрунтовні соціальні дії (об'єднання, домовленості, «змови»). Цей обшир спілкування, недоступний для викладачів, залучає учасників, які невідомі викладачеві, однак взаємодіють з ним, сприймають та оцінюють його діяльність разом із присутніми в аудиторії. В класичному варіанті освітнього процесу, «без технологій», такого роду спілкування відбувалося, однак не могло б бути настільки синхронним, енергійним, непередбачуваним за своїми ефектами. Таким чином, освітні процеси онлайн набувають доповнення **багат шаровими комунікативними обгортками**, закономірності та вплив яких було б важливо дослідити.

Феномен нової нормальності умов навчання.

В онлайн аудиторії завжди є «розгальмовані» учасники, які набули досвіду онлайн спілкування в особистому кіберпросторі. Тож проявляється цікава закономірність, що ці учасники продовжують поводитися так, як вже звикли спілкуватися та поводитися в особистому кіберпросторі, тобто без огляду на соціальні норми. Значна частина студентів, в тому числі з високою продуктивністю, демонструють звичне для них «розгальмування» та розкутість, часто не зовсім доречну спонтанність, активну самопрезентацію, нарцистичну самовпевненість та нав'язування своїх поглядів, домінування, агресивні реакції. В цілому такі форми поведінки певною мірою толеруються всіма учасниками (студентами і педагогами) і починають розглядатися як *можлива нова нормативність*. Такі комунікативні практики поступово стають елементом нових правил спілкування для всіх.

Висновки. В проведеному емпіричному дослідженні визначено особливості продуктивної діяльності студентів в умовах онлайн навчання при вирішенні різноманітних навчальних завдань (авторських творчих та групових проєктів), визначені критерії та умови продуктивності діяльності, проаналізовано психологічну діяльнiсну феноменологію онлайн навчання та визначені рекомендації практичного спрямування щодо стратегій викладання, які є ключовими для продуктивної діяльності.

Отримані результати дозволяють зробити певні узагальнення.

Проблемне використання інтернету та його феноменологія, якій початково приділяли основну увагу дослідники (надмірна активність користувачів,

різноманітні залежності, ефект розгальмовування, токсичне саморозкриття) поступово зменшують свій вплив у освітньому кіберпросторі, витісняються завдяки розвитку культури та соціальної унормованості як освітнього простору, так і особистих кіберпросторів. В цілому освітній кіберпростір онлайн набув вимірів стимулюючого соціального середовища, що сприяє розвитку різних видів діяльності, сфери особистого спілкування та продуктивної діяльності студентів.

В онлайн навчанні (в освітньому кіберпросторі) навчальна діяльність студентів набуває творчого та продуктивного характеру та охоплює більшість студентів завдяки кращим практикам викладання і орієнтації навчання на очікування та потреби студентів.

Тенденція побудови особистого позитивного кіберпростору, що сприяє навчанню, особистісному розвитку, розвитку міцних стосунків, сприяє зрілій поведінці, розвивається та утверджується в спільнотах студентів в групових проектах. В онлайн навчанні відбувається формування інтернет-спільнот навколо значущої діяльності та їх підпорядкування соціальним нормам. Лідерами групових проектів стають продуктивні студенти, які можуть сприяти спільним цілям, для яких нормативна поведінка є цінною і обов'язковою. Правила таких динамічних інтернет-спільнот та етичні норми спілкування високі і активно підтримуються студентами.

Особи, які продуктивно навчаються онлайн та доцільно використовують інформаційні та комунікативні технології, відзначаються усвідомленим плануванням своєї діяльності та продуктивними навичками використання технологій в контексті типу світогляду, орієнтованого на використання технологій і сучасну поведінку технічно компетентного цивілізованого користувача.

Студенти, які відзначаються продуктивною діяльністю та високими показниками творчих рішень, орієнтовані на позитивну взаємодію із викладачем, цінують ентузіазм та творчі зусилля викладача, надають перевагу складні завдання, які становлять для них інтелектуальний виклик і мотивують їх до діяльності. В групових проектах продуктивні студенти проявляють турботу про учасників проекту, здатні визначати персональний вклад учасників у виконання проекту, проявляють активність у зворотному зв'язку.

Студенти у яких є проблеми із продуктивною діяльністю проявляють конфліктність, орієнтовані на досягнення балів, цінують чіткі інструкції, як успішно виконати завдання та досягти успіху в курсі та можуть практикувати заради цього контрпродуктивні стратегії.

Студенти мають певний особистий контур продуктивної діяльності, який визначає їх діяльність, результативність та смислоутворення, впливає на їх ставлення до викладача, своїх колег та на якому ґрунтується їх діяльність.

В основі продуктивної діяльності та творчих досягнень студентів лежать **когнітивні детермінанти** (метакогнітивні стратегії, базовий когнітивний

інструментарій, інсайтність як прояв креативності), **мотиваційні та особистісні детермінанти** (концепт особистої унікальності, біографічна та діяльнісна рефлексія), **соціально-психологічні детермінанти** (базова модель стосунків та комунікативного світу).

Перспективи дослідження.

Картина спілкування та взаємодії в умовах онлайн навчання стає все складнішою і вражає яскравістю феноменології. Негативні практики спілкування та діяльності не витіснені (ефект розгальмовування, міжособистісні образи, відчуження, ігнорування, критика, агресія), однак соціальна нормативність у освітньому соціальному кіберпросторі зростає і утверджується.

Проведене дослідження лише частково відповідає на актуальний соціальний запит щодо створення змістовної детальної картини соціальної поведінки та продуктивної діяльності в інтернет-просторі та в умовах онлайн навчання. Так чи інакше сучасні інтернет-технології, що формують все більш різноманітні інструменти спілкування, взаємодії, діяльності створюють великий обшир феноменології, що вимагає усестороннього дослідження. З цих міркувань дослідження продуктивної діяльності в кіберпросторі і в умовах онлайн навчання буде продовжено.

Література:

1. Barak, A. (Ed.). (2008). *Psychological aspects of cyberspace: Theory, research, applications*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511813740
2. Suler, J. R. (2016). *Psychology of the digital age: Humans become electric*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316424070>
3. Ancis, J. R. (2020). The age of cyberpsychology: An overview. *Technology, Mind, and Behavior*, 1(1). <https://doi.org/10.1037/tmb0000009>
4. Whitty, M. T., Young, G. (Eds) (2016). *Cyberpsychology: The Study of Individuals, Society and Digital Technologies*. BPS Blackwell. 272 p.
5. Diomidous M, Chardalias K, Magita A, Koutonias P, Panagiotopoulou P, Mantas J. (2016). Social and Psychological Effects of the Internet Use. *Acta Inform Med*. 2016 Feb;24(1):66-8. doi: 10.5455/aim.2016.24.66-68
6. Delia, Ioana, Nadolu., Bogdan, Nadolu. (2022). The socialization between the effective and virtual patterns. *Professional communication and translation studies*, 8/2015:27-32. doi: 10.59168/yvnd9580
7. Carrier, L. M., Spradlin, A., Bunce, J. P., & Rosen, L. D. (2015). Virtual empathy: Positive and negative impacts of going online upon empathy in young adults. *Computers in Human Behavior*, 52, 39–48. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.05.026>
8. Young K (1998). The relationship between depression and internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*. 1: 25–28. doi:10.1089/cpb.1998.1.25
9. Kumar M, Mondal A. (2018). A study on Internet addiction and its relation to psychopathology and self-esteem among college students. *Ind Psychiatry J*. 2018 Jan-Jun;27(1): 61-66. doi:10.4103/ipj.ipj_61_17
10. Hasebrink, Uwe and Görzig, Anke and Haddon, Leslie and Kalmus, Veronika and Livingstone, Sonia (2011) Patterns of risk and safety online: in-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European countries. EU Kids Online network, London, UK. <http://eprints.lse.ac.uk/39356/>

11. Gámez-Guadix M, Borrajo E, Almendros C. (2016). Risky online behaviors among adolescents: Longitudinal relations among problematic Internet use, cyberbullying perpetration, and meeting strangers online. *J Behav Addict.* 2016 Mar;5(1):100-107. doi: 10.1556/2006.5.2016.013
12. Aboujaoude E. (2010). Problematic Internet use: an overview. *World Psychiatry.* 2010 Jun;9(2):85-90. doi: 10.1002/j.2051-5545.2010.tb00278.x
13. Burger, C.; Bachmann, L. (2021). Perpetration and victimization in offline and cyber contexts: A variable- and person-oriented examination of associations and differences regarding domain-specific self-esteem and school adjustment. *Int J Environ Res Public Health.* 18 (19): 10429. doi:10.3390/ijerph181910429
14. Carr, N. G. (2020). *The Shallows: How the Internet is Changing the Way We Think, Read and Remember.* Atlantic Books. 2020. 320 p.
15. Dahl D, Bergmark KH. Problematic internet use: A scoping review – longitudinal research on a contemporary social problem, 2006–2017. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs.* 2020;37(6):497-525. doi:10.1177/1455072520941997
16. Ding H, Cao B and Sun Q (2023) The association between problematic internet use and social anxiety within adolescents and young adults: a systematic review and meta-analysis. *Front. Public Health,* 11:1275723. doi:10.3389/fpubh.2023.1275723
17. Kamolthip, R., Chirawat, P., Ghavifekr, S., Gan, W. Y., Tung, S. E. H., Nurmala, I., Nadhiroh, S. R., Pramukti, I., & Lin, C.-Y. (2022). Problematic Internet use (PIU) in youth: A brief literature review of selected topics. *Current Opinion in Behavioral Sciences,* 46, Article 101150. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2022.101150>
18. Lopez-Fernandez, O.; Romo, L.; Kern, L.; Rousseau, A.; Lelonek-Kuleta, B.; Chwaszcz, J.; Männikkö, N.; Rumpf, H.-J.; Bischof, A.; Király, O.; et al. Problematic Internet Use among Adults: A Cross-Cultural Study in 15 Countries. *J. Clin. Med.* 2023, 12, 1027. <https://doi.org/10.3390/jcm12031027>
19. Suler John (2004). The Online Disinhibition Effect. *CyberPsychology & Behavior.* 7 (3): 321–326. doi:10.1089/1094931041291295
20. Weinstein, A., & Aboujaoude, E. (2015). Problematic Internet use: An overview. In E. Aboujaoude & V. Starcevic (Eds.). *Mental health in the digital age: Grave dangers, great promise* (pp. 3–26). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/med/9780199380183.003.0001>

References:

1. Barak, A. (Ed.). (2008). *Psychological aspects of cyberspace: Theory, research, applications.* Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511813740
2. Suler, J. R. (2016). *Psychology of the digital age: Humans become electric.* Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316424070>
3. Ancis, J. R. (2020). The age of cyberpsychology: An overview. *Technology, Mind, and Behavior,* 1(1). <https://doi.org/10.1037/tmb0000009>
4. Whitty, M. T., Young, G. (Eds) (2016). *Cyberpsychology: The Study of Individuals, Society and Digital Technologies.* BPS Blackwell. 272 p.
5. Diomidous M, Chardalias K, Magita A, Koutonias P, Panagiotopoulou P, Mantas J. (2016). Social and Psychological Effects of the Internet Use. *Acta Inform Med.* 2016 Feb;24(1):66-8. doi: 10.5455/aim.2016.24.66-68
6. Delia, Ioana, Nadolu., Bogdan, Nadolu. (2022). The socialization between the effective and virtual patterns. *Professional communication and translation studies,* 8/2015:27-32. doi: 10.59168/yvnd9580

7. Carrier, L. M., Spradlin, A., Bunce, J. P., & Rosen, L. D. (2015). Virtual empathy: Positive and negative impacts of going online upon empathy in young adults. *Computers in Human Behavior*, 52, 39–48. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.05.026>
8. Young K (1998). The relationship between depression and internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*. 1: 25–28. doi:10.1089/cpb.1998.1.25
9. Kumar M, Mondal A. (2018). A study on Internet addiction and its relation to psychopathology and self-esteem among college students. *Ind Psychiatry J*. 2018 Jan-Jun;27(1): 61-66. doi:10.4103/ipj.ipj_61_17
10. Hasebrink, Uwe and Görzig, Anke and Haddon, Leslie and Kalmus, Veronika and Livingstone, Sonia (2011) Patterns of risk and safety online: in-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European countries. EU Kids Online network, London, UK. <http://eprints.lse.ac.uk/39356/>
11. Gámez-Guadix M, Borrajo E, Almendros C. (2016). Risky online behaviors among adolescents: Longitudinal relations among problematic Internet use, cyberbullying perpetration, and meeting strangers online. *J Behav Addict*. 2016 Mar;5(1):100-107. doi: 10.1556/2006.5.2016.013
12. Aboujaoude E. (2010). Problematic Internet use: an overview. *World Psychiatry*. 2010 Jun;9(2):85-90. doi: 10.1002/j.2051-5545.2010.tb00278.x
13. Burger, C.; Bachmann, L. (2021). Perpetration and victimization in offline and cyber contexts: A variable- and person-oriented examination of associations and differences regarding domain-specific self-esteem and school adjustment. *Int J Environ Res Public Health*. 18 (19): 10429. doi:10.3390/ijerph181910429
14. Carr, N. G. (2020). *The Shallows: How the Internet is Changing the Way We Think, Read and Remember*. Atlantic Books. 2020. 320 p.
15. Dahl D, Bergmark KH. Problematic internet use: A scoping review – longitudinal research on a contemporary social problem, 2006–2017. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*. 2020;37(6):497-525. doi:10.1177/1455072520941997
16. Ding H, Cao B and Sun Q (2023) The association between problematic internet use and social anxiety within adolescents and young adults: a systematic review and meta-analysis. *Front. Public Health*, 11:1275723. doi:10.3389/fpubh.2023.1275723
17. Kamolthip, R., Chirawat, P., Ghavifekr, S., Gan, W. Y., Tung, S. E. H., Nurmala, I., Nadhiroh, S. R., Pramukti, I., & Lin, C.-Y. (2022). Problematic Internet use (PIU) in youth: A brief literature review of selected topics. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 46, Article 101150. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2022.101150>
18. Lopez-Fernandez, O.; Romo, L.; Kern, L.; Rousseau, A.; Lelonek-Kuleta, B.; Chwaszcz, J.; Männikkö, N.; Rumpf, H.-J.; Bischof, A.; Király, O.; et al. Problematic Internet Use among Adults: A Cross-Cultural Study in 15 Countries. *J. Clin. Med*. 2023, 12, 1027. <https://doi.org/10.3390/jcm12031027>
19. Suler John (2004). The Online Disinhibition Effect. *CyberPsychology & Behavior*. 7 (3): 321–326. doi:10.1089/1094931041291295
20. Weinstein, A., & Aboujaoude, E. (2015). Problematic Internet use: An overview. In E. Aboujaoude & V. Starcevic (Eds.). *Mental health in the digital age: Grave dangers, great promise* (pp. 3–26). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/med/9780199380183.003.0001>